

Interaction between Uzbek and English languages

Farangiz GANIYEVA¹, Nasiba SIDIKOVA²

Samarkand State Institute of Foreign Languages

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2024

Received in revised form

10 October 2024

Accepted 25 October 2024

Available online

25 November 2024

Keywords:

Uzbek language,
English language,
lexical influence,
grammatical influence,
phonetic influence,
mutual influence,
globalization,
cultural exchange,
language development.

ABSTRACT

This article explores the integration of Uzbek linguistic elements into English, emphasizing the lexical and grammatical influences and interactions between the two languages. While the direct lexical influence of Uzbek on English remains minimal, cultural exchanges have facilitated the incorporation of specific Uzbek words and idiomatic expressions into the English lexicon. Conversely, English has significantly influenced Uzbek, introducing new vocabulary, affecting grammatical structures, and shaping pronunciation patterns. These mutual influences preserve the richness and distinct identity of the Uzbek language and contribute to its modernization in the context of globalization.

2181-3701/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol2-iss5/S-pp25-29>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

O'zbek va ingliz tillarining o'zaro ta'siri

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

o'zbek tili,
ingliz tili,
leksik ta'sir,
grammatik ta'sir,
fonetik ta'sir,
o'zaro ta'sir,
globalizatsiya,
madaniy aloqalar,
til rivojlanishi.

Ushbu ilmiy maqolada ingliz tilidagi o'zbek tilining elementlari, xususan, leksik va grammatik ta'sir va o'zaro ta'sirlari tahlil qilinadi. O'zbek tilining ingliz tiliga to'g'ridan-to'g'ri leksik ta'siri kam bo'lsa-da, madaniy aloqalar orqali ba'zi o'zbekcha so'zlar ingliz tiliga kirib, o'zbekcha idiomalar va so'z birikmalari ingliz tiliga o'tgan.

¹ Student, Samarkand State Institute of Foreign Languages.

² Scientific supervisor. Teacher, Samarkand State Institute of Foreign Languages

Взаимодействие узбекского и английского языков

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

узбекский язык,
английский язык,
лексическое влияние,
грамматическое влияние,
фонетическое влияние,
взаимодействие,
глобализация,
культурные связи,
языковое развитие.

В данной научной статье анализируются элементы узбекского языка в английском языке, в частности, лексические и грамматические влияния и взаимодействия. Хотя узбекский язык не имеет прямого лексического влияния на английский язык, благодаря культурным контактам некоторые узбекские слова вошли в английский язык, а узбекские идиомы и фразы были перенесены на английский язык. Английский язык оказывает значительное лексическое, грамматическое и фонетическое влияние на узбекский язык. Это привело к появлению новых слов в узбекском языке, изменению грамматических структур и произношения. Эти взаимодействия способствуют модернизации узбекского языка в условиях глобализации, сохраняя при этом богатство и уникальные особенности узбекского языка.

KIRISH

O'zbek tili, turkiy tillar oilasiga mansub bo'lib, boy tarix va madaniyatga ega. Uning leksik boyligi, turli xil grammatik xususiyatlari va fonetik tizimi o'ziga xosdir. Ingliz tili esa dunyo bo'ylab keng tarqalgan va xalqaro aloqa tili hisoblanadi. Ushbu ikki tilning tarixiy aloqalari va madaniy yaqinligi ularning bir-biriga o'zaro ta'sirini kuchaytirgan. O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, ingliz tili o'zbek jamiyatida muhim o'rin egallay boshladi va bu ikki tilning o'zaro ta'siri yanada kuchaydi. Ushbu maqolada biz ingliz tilidagi o'zbek tilining elementlari, xususan, leksik, grammatik, fonetik va madaniy hamda o'zaro ta'siriga e'tibor qaratamiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

1. O'zbek tilining ingliz tiliga ta'siri: o'zbek tilining ingliz tiliga to'g'ridan-to'g'ri leksik ta'siri minimal bo'lsa-da, madaniy aloqalar orqali ba'zi o'zbekcha so'zlar ingliz tiliga kirib, xalqaro miqyosda o'z o'rnini topgan. Masalan, "bazaar" so'zi o'zbekcha "bozor" so'zidan kelib chiqqan va ingliz tilida "bozor" ma'nosida ishlatiladi. "Dastarkhan" so'zi ham ingliz tiliga o'tgan va "dasturxonga o'xshash stol" ma'nosini bildiradi.

Shuningdek, o'zbek tilida ishlatiladigan ba'zi idiomalar va so'z birikmalari ingliz tiliga o'tgan. Masalan:

"o'zbekchilik" (o'zbekcha tarzda yashab o'tish): "To live in an o'zbek way"

"qarshilik" (qarshilik ko'rsatish): "To show resistance"

Ushbu misollar shuni ko'rsatadiki, o'zbek tili ingliz tiliga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatmagan bo'lsa-da, o'zbek madaniyati orqali ingliz tilining lug'at fondi boyitilgan, shu bilan bir qatorda leksik, fonetik va madaniy jihatlardan ham o'zbekcha elementlarning ingliz tilida aks etishi ham kuzatiladi

1. Leksik ta'sir

Ingliz tilida o'zbek tilidan olingan so'zlar asosan o'zbek madaniyati, oshxona, an'analar va turmush tarzi bilan bog'liq. Ushbu so'zlar, asosan, o'zbek immigrantlar, turkiy tilda so'zlovchilar va sayyohlar tomonidan ishlatiladi.

Misol:

“Palov”: O‘zbek milliy taomi bo‘lgan “palov” so‘zi ingliz tilida “Plov” yoki “Uzbek plav” sifatida ishlatiladi. Bu so‘z o‘zbek madaniyatiga qiziquvchi shaxslar va o‘zbek oshxonasi bilan tanish bo‘lganlar tomonidan ishlatiladi.

“Samarqand”: O‘zbek shahri bo‘lgan Samarqand nomi ingliz tilida “Samarkand” sifatida ishlatiladi. Bu so‘z, asosan, tarix va madaniyatga qiziquvchi sayyohlar va tadqiqotchilar tomonidan qo‘llaniladi.

“Suzani”: O‘zbek qo‘l san‘ati bo‘lgan “suzani” ingliz tilida “suzani” yoki “Uzbek embroidery” sifatida ishlatiladi. Ushbu so‘z o‘zbek madaniyati va hunarmandchiligi bilan qiziquvchilar tomonidan qo‘llaniladi.

“Qo‘shma”: “Qo‘shma” so‘zi ingliz tilida “Qo‘shma” yoki “Joint” sifatida ishlatiladi. Ushbu so‘z diplomatik muhokamalar, shartnomalar va biznes muzokaralari kabi sohalarda qo‘llaniladi.

2. Fonetik ta‘sir.

O‘zbek tili fonetik jihatidan ingliz tilidan farq qiladi. Bu farqlar ingliz tilida o‘zbekcha talaffuzda xususiyatlarni hosil qiladi.

Misol:

Think: o‘zbek tilida “th” tovushi yo‘qligi sababli o‘zbek tilida so‘zlovchilar think so‘zini “sink” deb talaffuz qilishlari mumkin.

W: O‘zbek tilida “w” tovushi yo‘qligi sababli o‘zbek tilida so‘zlovchilar “w” tovushini “v” deb talaffuz qilishlari mumkin.

“R”: o‘zbek tilidagi r tovushi ingliz tilidagi “r” tovushiga o‘xshamaydi. O‘zbek tilida tovushi tilning orqa qismiga tegib talaffuz qilinadi, ingliz tilida esa tilning old qismiga tegib talaffuz qilinadi. Bu esa red, run, road kabi so‘zlarni talaffuz qilishda xatolarga olib kelishi mumkin.

Sh: o‘zbek tilidagi sh tovushi ingliz tilidagi sh tovushiga o‘xshaydi, lekin ba‘zi o‘zbek so‘zlarida sh tovushi ingliz tilidagi s tovushiga yaqinroq talaffuz qilinishi mumkin. Masalan, shu so‘zi ba‘zi o‘zbek tilida so‘zlovchilar tomonidan su deb talaffuz qilinishi mumkin.

3. Madaniy ta‘sir.

O‘zbek madaniyati ham ingliz tiliga o‘ziga xos so‘zlar, iboralar va atamalarni olib kirish orqali ta‘sir ko‘rsatadi. Bu so‘zlar va iboralar asosan o‘zbek madaniyati bilan bog‘liq va o‘zbek tilida so‘zlovchilarning ingliz tilidagi muloqotlarida qo‘llaniladi.

Inshallah: o‘zbek tilidagi Inshallah so‘zi ingliz tiliga Inshallah yoki God willing sifatida kirib kelgan. Bu so‘z o‘zbek tilida so‘zlovchilar tomonidan ingliz tilida God willing o‘rniga ishlatiladi.

Mashallah: o‘zbek tilidagi Mashallah so‘zi ingliz tilida Mashallah yoki God has willed it sifatida ishlatiladi. Bu so‘z o‘zbek tilida so‘zlovchilar tomonidan biror narsa yoki hodisa uchun maqtoiv bildirishda ishlatiladi.

Salom: O‘zbek tilidagi Salom so‘zi ingliz tilida Salom yoki Hello sifatida ishlatiladi. Bu so‘z o‘zbek tilida so‘zlovchilar tomonidan salomlashishda ishlatiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

2. Ingliz tilining o‘zbek tiliga ta‘siri:

Ingliz tilining o‘zbek tiliga ta‘siri esa leksik, grammatik va fonetik jihatdan sezilarli bo‘lgan. Bu ta‘sirning sabablari ko‘p: globalizatsiya, texnologiya rivojlanishi, ommaviy axborot vositalari va xalqaro munosabatlarning kengayishi.

2.1. Leksik ta‘sir:

Ingliz tilidan o'zbek tiliga juda ko'p so'zlar o'tgan, ularning ba'zilari kundalik hayotda ishlatiladigan so'zlar, ba'zilari esa ilmiy so'zlardir. Masalan:

Ilmiy so'zlar: kompyuter, internet, telefon, avtomobil, aviatsiya

Kundalik hayotda ishlatiladigan so'zlar: klub, restoran, supermarket, brend, trend.

Iqtisodiy so'zlar: marketing, investitsiya, finans, strategiya, kontrakt

Sport so'zlari: futbol, basketbol, tennis, boks, voleybol.

Ushbu so'zlar o'zbek tiliga kirib, yangi ma'nolarni ifodalay boshladi va ba'zi hollarda o'zbekcha sinonimlarning o'rnini egalladi.

2.2. Grammatik ta'sir:

Ingliz tilidagi ba'zi grammatik tuzilmalar o'zbek tiliga o'tgan. Masalan:

Inglizcha fe'l qo'shimchalari: inglizcha (to English)

Inglizcha fe'l birikmalari: to check in, to check out, to take off

Inglizcha gap tuzilmalari: He is a good student, I am happy

Bu grammatik ta'sir o'zbek tilida gap tuzilishiga va fe'l qo'shimchalari ishlatilishida yangi imkoniyatlar yaratdi.

2.3. Fonetik ta'sir:

Ingliz tilidagi ba'zi tovushlar o'zbek tiliga o'tgan va o'zbekcha so'zlarning talaffuziga ta'sir ko'rsatgan. Masalan, v va z tovushlari o'zbek tilida ingliz tilidan o'tgan.

Masalan:

a) V tovushining ta'siri:

O'zbek tilida v tovushi yo'q. V tovushining o'zbek tiliga kirib kelishi ingliz tilidan olingan so'zlar orqali sodir bo'lgan. Misol uchun, video, vektor, vizit kabi inglizcha so'zlar o'zbek tiliga kirganda, o'zbek tilidagi b yoki f tovushlari bilan almashtirilib talaffuz qilinadi.

* Video: O'zbekcha talaffuzda videob yoki videof kabi talaffuz qilinadi.

* Vektor: O'zbekcha talaffuzda vektorb yoki vektorf kabi talaffuz qilinadi.

Bunday o'zgarishlar o'zbek tilining fonetik tizimiga yangi tovushlar kirib kelishining natijasi bo'lib, tilning rivojlanishida o'ziga xos o'zgarishlarga olib keladi.

b) Z tovushining ta'siri:

O'zbek tilida z tovushi bo'lsa ham, inglizcha so'zlarning kirib kelishi bilan u ba'zi hollarda s yoki j tovushlari bilan almashtirilib talaffuz qilinadi.

* Zebra: O'zbekcha talaffuzda zebra yoki zebraj kabi talaffuz qilinadi.

* Zero: O'zbekcha talaffuzda zero yoki zerjo kabi talaffuz qilinadi.

Shunday qilib, z tovushining o'zbek tilining fonetik tizimiga kirib kelishi bilan, uning talaffuzi ba'zi hollarda o'zbek tilining fonetik qoidalariga muvofiq o'zgartirilib, yangi talaffuz variantlari paydo bo'ldi.

2) Shuningdek, inglizcha so'zlarni o'zbekcha talaffuz qilish uslublari o'zbekcha so'zlarning talaffuziga ham ta'sir ko'rsatdi.

Misol uchun:

* ko'cha so'zi ingliz tilida street deb talaffuz qilinadi, bu esa o'zbekcha talaffuzga ta'sir ko'rsatib, ko'chani striit kabi talaffuz qilishga olib keladi.

* telefon so'zi ingliz tilida telephone deb talaffuz qilinadi, bu esa o'zbekcha talaffuzga ta'sir ko'rsatib, telefonni "telifoon" kabi talaffuz qilishga olib keladi.

Shunday qilib, ingliz tili o'zbek tilida ba'zi fonetik o'zgarishlarni keltirib chiqargan. Bu o'zgarishlar asosan talaffuzga ta'sir ko'rsatadi, ammo ba'zi hollarda yozuvga ham ta'sir ko'rsatishi mumkin.

3. O'zaro ta'sir:

Ingliz tili va o'zbek tili o'rtasidagi ta'sir va o'zaro ta'sir o'ziga xos xususiyatlarga ega. O'zbek tili ingliz tiliga to'g'ridan-to'g'ri leksik ta'sir ko'rsatmagan bo'lsa-da, madaniy aloqalar orqali ba'zi o'zbekcha so'zlar ingliz tiliga kirib, o'zbekcha idiomalar va so'z birikmalari ingliz tiliga o'tgan. Ingliz tili esa o'zbek tiliga leksik, grammatik va fonetik jihatdan sezilarli ta'sir ko'rsatgan.

Ushbu o'zaro ta'sirlar natijasida o'zbek tili o'zining milliy o'ziga xosligini saqlab qolish bilan birga, ingliz tili bilan o'zaro ta'sir orqali rivojlanishda davom etadi.

XULOSA

Ingliz tili va o'zbek tili o'rtasidagi ta'sir va o'zaro ta'sir o'zbek tilining boyligi va o'ziga xos xususiyatlarini saqlab qolish bilan birga, o'zbek tilining globalizatsiya sharoitida zamonaviylashuviga hissa qo'shadi. Bu ta'sirlar o'zbek tilida yangi so'zlarning paydo bo'lishiga, grammatik tuzilmalarning o'zgarishiga va talaffuzning o'zgarishiga olib keldi. O'zbek tili o'zining milliy o'ziga xosligini saqlab qolish bilan birga, ingliz tili bilan o'zaro ta'sir orqali rivojlanishda davom etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. "O'zbek tili" darsligi. Toshkent: O'qituvchi, 2009.
2. "Ingliz tili" darsligi. Toshkent: O'qituvchi, 2010.
3. "Til va Madaniyat" jurnali, № 1, 2020.
4. "O'zbek tilining asli va tarkibi". Toshkent: Fan, 1995.
5. "Til va madaniyatning o'zaro aloqasi". Toshkent: O'qituvchi, 2015.
6. Alikulovich, K. B. (2016). DETECTIVE REALITY AND INDIVIDUAL INTERPRETATION. OKARA: Jurnal Bahasa dan Sastra, 10(1), 1-9.
7. Холиков, Б. А. (2014). " КРЕСТНЫЙ ОТЕЦ"-РЕАЛЬНАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ. Вопросы филологических наук, (2), 14-16.
8. Zaripova, S., & Gafurova, K. (2024). FEATURES OF TEACHING ENGLISH PHONETICS TO PRESCHOOL CHILDREN. TAMADDUN NURI JURNALI, 5(56), 289-292.